

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

6-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-6

JOURNAL OF LAW RESEARCH
SPECIAL ISSUE-6

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№SI-6 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2022-SI-6>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'affor

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Artur Gambaryan

yuridik fanlar doktori, professor (Armaniston)

Yosuke Shamoto

yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННЫЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖЖОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Xusanov Ozod Tillabayevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Selimanova Svetlana Mixaylovna

yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Peshkova Xristina Vyacheslovovna

yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)

Sung Un Lee

yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ruziyev Rustam Jabborovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Borotov Mirodiljon Xomudjonovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Shomuxamedova Zamira Shoislamovna

yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)

Ahmad Issa Altweissi

yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)

12.00.04 - ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Egamberdiyev Eminjon

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.

Kanton Federal sud markazi (AQSH)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxanovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Gasanov Mixail Yuriyevich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Sattorova Gulnoza Djurakulovna

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Denisov Gleb

yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Skripnikov Nikolay Kuzmich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salayev Nodirbek Saparbayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Taxirov Farxod
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)

Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirazov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

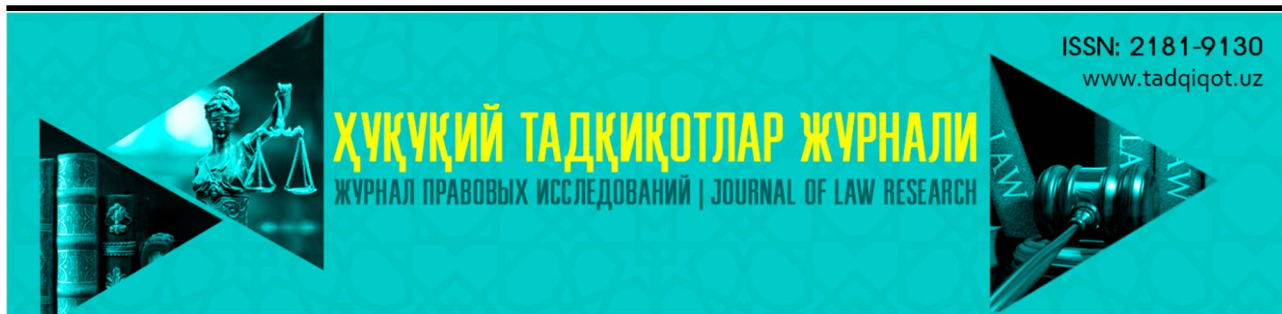
Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Абдуразаков Султанходжа Суратович КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИЗБИРАТЕЛЬНЫХ ПРАВ ГРАЖДАН В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	6
2. Нариманов Бекзод Абдувалиевич НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИ ТУШУНЧАСИ, ТУРЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	14
3. Shomurotov Ma'ruf Abdusamat o'g'li HUDUDIY PROKURATURA ORGANLARINING XALQ DEPUTATLARI MAHALLIY KENGASHLARI OLDDIDAGI HISOBDO RLIGINING TASHKILIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	22
4. Эргашев Илѐс Ўрол ўғли ТОВАЛАМАЧИЛИК ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ЖИНОЯТ-ХУҚУҚИЙ БЕЛГИЛАРИ.....	31
5. Ibragimov Murodjon Jumanazarovich ЖИНОЯТ ХУҚУҚИДА ҚУРОЛНИ ҚОНУНГА ХИЛОФ МУОМАЛАСИНИНГ ОВЬЕКТИГА ДОИР ФИКР-МУЛОHAZАЛАР.....	40
6. Murodullayeva Gulinur Xikmatullo qizi КОРРУПСИЯНИНГ ХАВФЛИ КО'РИНИШИ СИФАТИДА – FAVORITIZM VA NEPOTIZM.....	48
7. Муслимов Икром Тухтамуратович ЖАЗОНИ ЕНГИЛЛАШТИРУВЧИ ҚОЛАТЛАР ТУШУНЧАСИ ВА БЕЛГИЛАРИ.....	58
8. Абулхайров Рустамхон Ибодуллаевич ПОРТЛАШДАН КЕЙИН ХОДИСА ЖОЙИНИ КЎЗДАН КЕЧИРИШНИНГ КРИМИНАЛИСТИК ЖИХАТЛАРИ: ДАЛИЛЛАРНИ МАВЖУДЛИГИНИ БАХОЛАШ, УЛАРНИ ЙИГИШ, САҚЛАШ ВА РЎЙХАТГА ОЛИШ ТАРТИБИ.....	67
9. Бобомуродов Фарход Боймуротович ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИДА ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ФАОЛИЯТИНИ ТАРТИБГА СОЛУВЧИ ХАЛҚАРО-ХУҚУҚИЙ ХУЖЖАТЛАРНИНГ ТАХЛИЛИ.....	76
10. Дусманов Санджар Абдужалолович МДХ ДАВЛАТЛАРИ ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИДА СОДДАЛАШТИРИЛГАН ТАРТИБДА ИШ ЮРИТИШ.....	89
11. Марданов Жасурбек Хусниддин ўғли СОЛИҚ ЁКИ МАЖБУРИЙ ТЎЛОВЛАРНИ ТЎЛАШДАН БЎЙИН ТОВАЛАШ БИЛАН БОҒЛИҚ ЖИНОЯТЛАРНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШДА МАХСУС БИЛИМЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ.....	97
12. Низомиддинов Жамшид Нуриддин ўғли КИССАВУРЛИККА ҚАРШИ ҚУРАШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ТАКТИК ЖИХАТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	105

13. Шукуров Жаҳонгир Раббонаевич ЎЗБЕКИСТОНДА ЯРАШУВ ИНСТИТУТИНИ ҚЎЛЛАШ ДОИРАСИНИ КЕНГАЙТИРИШДАГИ АЙРИМ МУАММОЛАР.....	113
14. Султанходжаев Равшан Иркинович ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ “ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА”ГИ ҚОНУНИ ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ СОҲАСИДАГИ ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАНБАИ СИФАТИДА.....	122
15. Таштемиров Анвар Алиқулович АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИБ СОДИР ЭТИЛГАН ФИРИБГАРЛИКНИ ФОШ ЭТИШ БИЛАН БОҒЛИҚ МАСАЛАЛАР.....	130
16. Акилов Саидакромхон Акмалович ОСНОВНЫЕ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ПРИНЦИПЫ В СФЕРЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ИНФОРМАЦИИ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	138
17. Амиров Зафар Актамович ХАЛҚАРО СУДЛАР ВА УЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШ ТАРИХИ.....	147
18. Эгамбердиев Дилшод Алишерович ЖИНОЯТ ИШЛАРИ БЎЙИЧА ҲУҚУҚИЙ ЁРДАМ – ҚЎШМА ТЕРГОВЛАРИНИ ТУЗИШНИНГ ХАЛҚАРО ВА МИЛИЙ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	155

Shomurotov Ma’ruf Abdusamat o’g’li

Toshkent davlat yuridik universiteti mustaqil izlanuvchisi

ORCID: 0000-0002-0075-4510

E-mail:shomurotovmf@gmail.com

HUDUDIY PROKURATURA ORGANLARINING XALQ DEPUTATLARI MAHALLIY KENGASHLARI OLDIDAGI HISOBIDORLIGINING TASHKILIIY-HUQUQIY ASOSLARI

For citation: Shomurotov Maruf Abdusamat ogli. ORGANIZATIONAL AND LEGAL BASES OF ACCOUNTABILITY OF REGIONAL PROSECUTOR'S OFFICES TO LOCAL COUNCILS OF PEOPLE'S DEPUTIES. Journal of Law Research. 2022, Special issue 6, pp.22-30

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7572829>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, “Prokuratura to‘g‘risida”gi Qonuni va boshqa tegishli normativ-huquqiy hujjatlarga asosan hududiy prokuratura organlaring xalq deputatlari mahalliy Kengashlari oldidagi hisobdorligining tashkiliy huquqiy asoslari, prokuratura tizimi boshqaruvida kollegial organlar rolini kuchaytirish kabi muhim ishlar tahlil qilingan. Shunindek, hududiy organlari ustidan hisobdorlik va jamoatchilik nazoratini amalga oshirish zaruratga aylanib borayotganli asoslantirilib taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: hisobdorlik, hududiy prokuratura, prokuror hisobdorligi, mahalliy Kengash faoliyati, prokuratura tizimi boshqaruvida kollegial organlar rolini kuchaytirish.

Шомуротов Маъруф Абдусаматович,

Самостоятельный соискатель Ташкентского государственного юридического университета

ORCID: 0000-0002-0075-4510

E-mail:shomurotovmf@gmail.com

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ПОДОТЧЕТНОСТИ РАЙОННЫХ ПРОКУРАТУР МЕСТНЫМ СОВЕТАМ НАРОДНЫХ ДЕПУТАТОВ

АННОТАЦИЯ

в данной статье анализируются организационно-правовые основы подотчетности территориальных органов прокуратуры перед местными кенешами народных депутатов на основе Конституции Республики Узбекистан, закона “О прокуратуре”и других соответствующих нормативных правовых актов, а также анализируется такая важная работа, как усиление роли коллегияльных органов в управлении системой прокуратуры. В связи с тем, что осуществление подотчетности и общественного контроля над территориальными

органами становится необходимостью, разработаны обоснованные предложения и рекомендации.

Ключевые слова: подотчетность, усиление роли коллегиальных органов в управлении территориальной прокуратурой, прокурорской подотчетностью, деятельностью местного кенеша, системы прокуратуры.

Shomurotov Maruf Abdusamat ogli,

Independent Researcher of Tashkent State University of Law

ORCID: 0000-0002-0075-4510

E-mail:shomurotovmf@gmail.com

ORGANIZATIONAL AND LEGAL BASES OF ACCOUNTABILITY OF REGIONAL PROSECUTOR'S OFFICES TO LOCAL COUNCILS OF PEOPLE'S DEPUTIES

ANNOTATION

This article analyzes such important works as the Constitution of the Republic of Uzbekistan, the law “on the prosecutor's office” and other relevant regulatory legal acts as the organizational legal basis of the accountability of the territorial prosecutor's bodies to the local councils of people's deputies, strengthening the role of collegial bodies in the management of the prosecutor's system. Thus, the implementation of accountability and public control over the territorial bodies is becoming a necessity, justified proposals and recommendations have been developed.

Keywords: strengthening the role of collegial bodies in the management of accountability, territorial prosecution, prosecutor's accountability, activities of the local council, the prosecutor's system.

Kirish

Bugungi kunda prokuratura organlarining “Xalq prokuraturasi” ga aylantirish borasida qilinadigan ishlar samarasi o‘laroq bir necha yillar oldin butunlay yopiq bo‘lgan bu organ endi inson huquq va erkinliklarini o‘z navbatida jamiyat va davlat manfaatlarini himoya qiluvchi, qonun ustivorligini ta‘minlovchi va adolat o‘rnatuvchi tuzilmaga aylanmoqda.

So‘ngi 5 yilda o‘tkazilgan nazorat tadbirlarida natijasida 413 mingdan ziyod fuqaro huquqlari tiklandi. Qonunga zid bo‘lgan 32 mingdan ziyod huquqiy hujjatlarga prokuror tomonidan protest nazorat hujjati keltirilib bekor qilindi. Qariyb 54 mingtasi esa qonunga muvofiqlashtirildi[1].

Shu o‘rinda, mamlakatimizda prokuratura organlarini chinakam xalq prokuraturasiga aylantirish borasidagi islohotlar esa, hali hamon davom etayotgan bo‘lib, bu borada prokuratura organlarining huquqiy maqomini yanada takomillashtirish va prokuror hisobdorligini oshirish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 22-iyundagi “Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasining milliy strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-6012-son Farmoni bilan xalqaro standartlarga asosan prokuratura organlari faoliyatini takomillashtirish alohida yo‘nalish sifatida belgilangan. Bunda:

Birinchidan, xalqaro standartlarga muvofiq prokuratura faoliyati ustidan nazorat mexanizmlarini takomillashtirish;

Ikkinchidan, prokuratura faoliyatining shaffofligini va uning jamiyat oldidagi hisobdorligini ta‘minlash, prokurorlar malakasini uzluksiz oshirish;

Uchinchidan, prokuratura tizimi boshqaruvida kollegial organlar rolini kuchaytirish nazarda tutiladi.

Shundan kelib chiqib, hududiy prokuratura organlarining xalq deputatlari mahalliy Kengashlari oldidagi hisobdorligining tashkiliy-huquqiy asoslari takomillashtirishga holisona ehtiyoj paydo bo‘lmoqda. Shu jumladan, Shavkat Mirziyoyev “Davlat hokimiyati va boshqaruvini yanada demokratlashtirish, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish bo‘yicha ishlar amalga oshirilganda, albatta, prokuratura organlarining roli juda muhim hisoblanadi. Prokuratura organlari faoliyati ustidan parlament nazoratini amalga oshirishning tashkiliy-huquqiy mexanizmini yanada takomillashtirish,

mamlakatda qonun ustuvorligi va qonuniylikni ta'minlash bo'yicha prokuratura organlari faoliyatining samaradorligini oshirish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining prokuratura organlari faoliyati ustidan nazorat qiluvchi komissiya tuzish to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi Kengashining va O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati Kengashining qo'shma qarori qabul qilingan"[2], –deb ta'kidlagani bejiz emas.

Material va metodlar

Mazkur ilmiy maolani tayyorlashda tizimli tahlil, mantiqiy, qiyosiy huquqiy tahlil, ilmiy maqolalar va manbalarni atroflicha tadqiq etish usullaridan foydalanilgan.

Tadqiqot obyekti hududiy prokuratura organlarining xalq deputatlari mahalliy kengashlari oldida hisobdorligining tashkiliy huquqiy asoslari hisoblanadi.

Ushbu ilmiy natijasida hududiy prokuratura organlarining xalq deputatlari mahalliy kengashlari oldida hisobdorligining tashkiliy huquqiy asoslarini takomillashtiruvchi bir qator normalarga o'zgartirish va qo'shimcha kiritish taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Shuningdek, "Hududiy prokuratura organlarining xalq deputatlari mahalliy Kengashlari oldidagi hisobdorligining namunaviy nizom" to'g'risidagi Oliy majlis Senati qarori loyihasi ishlab chiqish zarurati isbotlangan.

Tadqiqot natijalari

Bugungi kunda milliy qonunchiligimizga muvofiq, quyidagi normalar prokuratura organlarining hisobdorligini belgilaydi.

Birinchi dan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 80-moddasi 6,12-qismida "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori va Hisob palatasi raisini tayinlash hamda ularni lavozimidan ozod etish to'g'risidagi farmonlarini tasdiqlash" va "O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurorining, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki Boshqaruvi raisining hisobotlarini eshitish" tartibining umumiy asoslari va yo'nalishlarini belgilaydi.

Ikkinchi dan, yangi tahrirda qabul qilingan 2001-yil 29-avgustda "Prokuratura to'g'risida"[3]gi 257-II son qonunga ko'ra, prokuratura organlarining demokratik asoslari yangi normalar bilan mustahkamlanib, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurorining O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati oldidagi hisobdorligi hamda prokuratura faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati instituti joriy qilindi. Ya'ni, "Prokuratura to'g'risida"gi qonunning 14-moddasida qayd etilganidek, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati oldida hisobdordir.

Ushbu Qonun normasiga ko'ra, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori O'zbekiston Respublikasi Prezidentiga:

- qonuniylik hamda jinoyatchilikka qarshi kurashning holati to'g'risida muntazam ravishda;
- o'ta og'ir jinoyatlar va favqulodda hodisalar to'g'risida - zudlik bilan;
- prokuratura organlari amalga oshirgan ishlar to'g'risida – har olti oyda axborot taqdim etadi.

Uchunchidan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganligining 24 -yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimida "Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash -yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovidir"[4] nomli ma'ruzasida "Hozirgi kunda Oliy Majlisimiz Senati tomonidan har yili Bosh prokuraturaning hisoboti eshitaladi. Bu albatta muhim, lekin joylardagi, masalan, uzoq Olot tumanida mahalliy hokimliklar, prokuratura va ichki ishlar bo'limlarining hisobotini kim eshitadi?" g'oyasi asosida yangi tahrirda qabul qilingan 2001-yil 29-avgustda "Prokuratura to'g'risida"[3] gi 257-II son qonunning 5-moddasiga "Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahar, tumanlar va shaharlar prokurorlari:

har yili tegishincha Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesiga, xalq deputatlari Kengashlariga o'z faoliyati to'g'risida hisobot taqdim etadi;

zarur bo'lgan hollarda, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlarini qonuniylikning va jinoyatchilikka qarshi kurashning holati to'g'risida xabardor qiladi", degan qoida mustahkamlangan.

O'tgan davrda prokuratura organlari faoliyatida oshkoralik va jamiyat oldidagi hisobdorligi borasida anchagina tajribalar to'plandi. Endilikda, faoliyati bevosita aholi bilan ishlashga bog'liq hududiy prokuratura organlarida oshkoralik va jamiyat oldidagi hisobdorlikni yanada oshirildi. Shu jumladan, Prokuratura organlari tomonidan 2021 yil davomida alohida e'tibor jamoatchilik nazorati mexanizmlarini ro'yobga chiqarish va prokuratura organlari faoliyatining ochiqligini ta'minlashga qaratildi[5]:

– prokurorlar tomonidan xalq deputatlari Kengashlariga va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlariga qonuniylik hamda jinoyatchilikka qarshi kurash holati to'g'risida 586 ta axborotlar berildi;

– Oliy Majlisga qonuniylik ahvoli to'g'risida 45 marotaba axborot taqdim etildi.

Shuni alohida e'tirof etish kerakki, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi Jahon Adolat Lohihasi (World Justice Project) ning doimiy ko'rsatkichlariga ko'ra prokuror hisobdorligi (prosecutorial accountability) bo'yicha 99 ta davlat prokuraturasi orasida 28 o'rinni egallaydi.

Biroq, bugungi kunda hududiy **prokuratura organlarining xalq deputatlari mahalliy Kengashlari oldidagi hisobdorligini** belgilab beruvchi normativ huquqiy hujjatlarda prokuror hisobdorligining belgilovchi normalar bugungi kun islohotlar orqada qolmoqda.

Birinchidan, amaldagi qonunchilikda hisobdorlik belgilangan, biroq ushbu normalarni realizatsiya qilishning tashkiliy huquqiy asoslari va tartibi to'liq yaratilmagan.

Ikkinchidan, hisobotlarni tuzish, taqdim etish va mahalliy Kengash tomonidan eshitish va muhokama qilish, prokuror hisobotlarini rad etish, to'g'riligi monitoring qilish, Kengash qaror natijalari asosida hudud prokuror javobgarliklari va shu bilan bo'liq protsessual norma va nizomlar mavjud emas.

To'g'ri, hududiy prokuratura organlarining xalq deputatlari mahalliy Kengashlari oldidagi hisobdorligi ham o'ziga xos tashkiliy asoslariga ega hisoblanadi. Hududiy prokuratura organlari faoliyatining ochiqligini ta'minlashning maqsadini, vazifalarini, asosiy prinsiplarini, ochiqlikni ta'minlovchi axborotlarni, hududiy prokuratura organlari faoliyatiga oid axborotlardan foydalanuvchilar va ularning huquqlarini, ochiqlikni ta'minlovchi tarkibiy tuzilmalar yoki shaxslar hamda ularning vakolatlarini shunidek, ochiqlikni ta'minlashning asosiy yo'nalishlari, shakl va usullarini o'z ichiga oladi.

Xo'sh, bugungi kunda prokuratura organlarining hisobdorligi xorijiy davlatlarda qanday tartibga solingan ?

Ushbu savolga javob topish uchun chet el mamlakatlarining prokuratura organlarining konstitutsiyaviy huquqiy maqomi, faoliyati, davlat boshqaruvidagi o'rni va rolikidan kelib chiqib hisobdorlining ahamiyatini tahlil qilsak.

Prokuratura organlarining hisobdorligi ko'p jihatdan mamlakatning huquqiy tizimi (huquq oilasiga mansubligi), davlat tuzilishi (unitar, federativ), prokuraturaning davlat hokimiyati tizimidagi o'rni va ahamiyati (mustaqil davlat organi, sud yoki ijro hokimiyatiga mansub), davlatning tarixiy, huquqiy odat va boshqa milliy xususiyatlari kabi omillarga bog'liq[6]. Jumladan, prokuratura organlari Adliya vazirligi tarkibida mavjud bo'lgan davlatlar: Aqsh, Polsha, Daniya qirolligi va G'arbiy Yevropaning ko'pgina davlatlari. Bu davlatlarda Adliya vazirligi bir paytda prokuror vazifasini bajaradi. Misol tariqasida keltirib o'tamiz, Daniya prokuraturasi hududlardagi hokimiyat organlaridan mustaqil hisoblanadi va Daniyada prokuratura Adliya organiga bo'ysindiriladi va unga hisobdor bo'ladi.

Prokuratura sud organlari tarkibiga chiruvchi davlatlar toifasiga Ispaniya, Italiya, Germaniya kabi davlatlardir. Jumladan Germaniyada 114 ta yer sudlari mavjud bo'lib, har 24 ta yer sudi qoshida Adliya vazirligiga bo'ysinuvchi bosh prokuratura mavjud hamda unga hisobdor sanaladi. Oliy Federal sud qoshida esa Federal Adliya vazirligiga hisobdor hisoblangan bosh prokuratura mavjud. Prokuratura organlari quyidan yuqoriga qarab bo'ysinivish tartibi mavjudligi sababli barcha prokurorlar ustidan nazoratni yuqori turuvchi prokurorlar olib boradi. Federal Adliya vazirligi Federal Bosh prokuratura va u bilan ishlaydigan prokurorlarning faoliyati ustidan nazorat o'rnatadi. Yer Adliya boshqarmalari - bu yerdagi prokuratura organlari (bizdagi viloyat, tuman, shahar prokurorlari tushuniladi) ustidan xizmat nazorati o'tkazish vakolatiga ega.

Prokuratura organlari davlat hokimiyati tarmoqlaridan alohida bo'lib, ya'ni ijro etuvchi va sud huquq-tizimi tarkibiga kirmaydigan davlatlarga Kuba, Laos, O'zbekiston, Xitoy, Vetnam kabilarni misol keltirishimiz mumkin. Jumladan, Xitoy Xalq Respublikasi Konstitutsiyaning 132-moddasida Oliy xalq prokuraturasi Xalq Vakillarining Butunxitoy Majlisi va uning Doimiy qo'mitasi oldida, mahalliy xalq prokuraturalari esa davlat hokimiyatining mahalliy organlari va yuqori turuvchi xalq prokurorlari oldida hisobdor sanalishi belgilangan[7]. Bundan tashqari, mahalliy prokuraturalarning rahbarlari (asosiy prokurorlar)xalq vakillarining mahalliy kengashlarida saylanadi va lavozimidan chaqirib olinishi ham mumkin.

Dunyoda shunday davlatlar ham borki, prokuratura organlari mavjud bo'lmagan, shunday davlatlar sirasiga Buyuk Britaniya kiradi. Bu yerda prokuratura o'rniga Davlat ayblov xizmati bor.

Amerika Qo'shma shtatlari prokuratura tizimi ijro hokimiyati organi hisoblanib, boshqa davlat prokuratura organlaridan keskin farq qiladi. AQSH prokuraturasi "Attorney xizmati" deb nomlanadi. Federal attorneylik rahbari Bosh prokuror hisoblanadi. Federal attorneylik xizmati 1789-yil qabul qilingan "Sud to'g'risida" gi federal qonunga asosan tashkil etilgan bo'lib, mazkur davlat organiga "Bosh attorney" deb ataluvchi Aqsh bosh prokurori rahbarlik qiladi. Har yili 1-aprel qadar Bosh prokuror Kongressga Adliya departamentining faoliyati bo'yicha o'tgan yil uchun hisobot taqdim etadi. Bundan tashqari, Z.S.Tursunovning ma'lumot berishicha[8], 1979-yil 1-iyundan boshlab, Kongressda o'tkaziladigan sesiyalarning boshida Bosh prokuror Adliya departamentining jinoyatchilarni tergov qilish va javobgarlikka tortishni nazorat qilish bilan bog'liq bo'limlari faoliyati to'g'risida hisobot taqdim etadi.

Umumiy qilib aytganda, turli mamlakatlarda prokuratura vakolat doirasida vakolat hajmi, shu bilan birga prokuror hamma yerda o'zi yoki boshqa organ bilan hamkorlikni amalga oshiradigan vazifalariga qarab farq qiladi. Odatda barcha davlatlarning prokuratura organlari farqlari asosan o'sha davlatning Konstitutsiyasining tuzilishi, qonunlari bilan ularga berilgan huquqiy maqomi va davlat hokimiyati bilan o'zaro bo'g'liqlik darajasi va faoliyat shakli va yo'nalishlarini shu qonunlar mazmunidan kelib chiqqanligi bilan bog'liq.

Xususan, O'zbekistonda ham prokuratura faoliyati mustaqil hisoblanadi. Albatta, ushbu tizimning ijobiy tomoni sifatida prokurorning faoliyatida turli xildagi aralashuvlar bo'lishini oldini oladi. Aytish kerakki, prokurorning mustaqilligi shaxsiy javobgarlikni kuchaytirishi bilan birga huquqbuzarlik holatini aniqlash hamda keskin qarshilik ko'rsatish imkonini beradi. Lekin, mazkur sohada qonunlariga o'zgartirish va qo'shimcha kiritish lozim. Jumladan, bo'ysinish tartibi va hisobdorlik masalasida xorij tajribasini joriy etish maqsadga muvofiqdir. Shu o'rinda yana bir fikrni ham aytib o'tish kerakki, ya'ni agar qonunni nazorat qiluvchi organda hech qanday hisobdorlik va nazorat masalasi bo'lmasa, hech qaysi organ real tarzda qonunni nazorat qiluvchi organga aylana olmaydi. Bu uzoq yillik rivojlangan davlatlarning davlatchilik tarixidan olingan tajribalardir. Chunonchi, ko'plab G'arb davlatlari olimlari prokuror mustaqil va hisobdorligi o'rtasida oqilona muvozanat saqlashi lozim[9], deb hisoblashadi. Boshqa olimlar guruhi esa, prokuror hisobdorligi sud jarayonidan boshqa barcha holatlarda bo'lishi lozim[9]ligini ta'kidlaydi.

Tadqiqot natijalari tahlili

Yuqoridagi xorij tajribasi va milliy qoqunchilikdagi normalarni tahlil qilish natijasida quyidagi xulosalarni ilgari suramiz:

Birinchidan, hozirgi kunda mahalliy hokimiyat organlari joylarda ular tomonidan umumdavlat siyosatining to'g'ri va samarali tarzda tashkil etish va yuritish orqali xalqining roziligiga erishish eng muhim masalalardan biri bo'lib hisoblanadi. Shu ma'noda ijro hokimiyati mahalliy organlar faoliyatining huquqiy asoslarini tahlil qilish orqali yanada takomillashtirish yuzasidan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish zarur deb hisoblaymiz.

Chunonchi, bu borada taniqli huquqshunos olim A.M. Xoshixonov "Hukumat faoliyatining tashkiliy -huquqiy asoslari" nomli monografiyasida bir qator taklifni ilgari surilgan.

Shu jumladan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 21-bobi "Mahalliy davlat hokimiyati asoslari" deb nomlangan bo'lib, 102-moddasida "Vakillik va ijroiya hokimiyatini tegishlilikiga qarab viloyat, tuman va shahar hokimlari boshqaradi" degan qoida mavjud. Ushbu konstitutsiyaviy huquqiy asosi Konstitutsiyaning 11-moddasidagi "O'zbekiston Respublikasi davlat

hokimiyatining tizimi — hokimiyatning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatiga bo‘linishi prinsipiga asoslanadi”, degan ham doktrinal, ham huquqiy jihatdan muhim qoida talablari qay darajada muvofiq, degan savol tug‘ilishi tabiiy. Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi “Mahalliy davlat hokimiyati to‘g‘risida” gi 913-XII-son qonuni 1-moddasida belgilanishicha, “Viloyatlar, tumanlar va shaharlarda (tumanga bo‘ysunadigan shaharlardan tashqari) xalq deputatlari mahalliy Kengashlari davlat hokimiyatining vakillik organlaridir. Viloyat, tuman, shahar hokimi viloyat, tuman va shaharning oliy mansabdor shaxsi bo‘lib, ayni bir vaqtda tegishli hududdagi vakillik va ijroiya hokimiyatini boshqaradi” degan norma yuzasidan mulohaza qilinsa, ayni bir paytda o‘zi boshchilik qiladigan organ oldida hisobdorligi qay darajada to‘g‘ri bo‘lishi haqida savollar tabiiydir. Xuddi shunday tartibda, prokuratura organlari alohida konstitutsiyaviy organ bo‘lishiga qaramasdan, 2017-yil 14-sentabrda O‘RQ-446-sonli qonun bilan amaldagi qonunchilikka prokuror nazorat obyekti hisoblangan -hokim boshchilik qiladigan xalq deputatlari mahalliy kengashi oldida berish sharti qo‘yildi. Ilmiy jihatdan tadqiq etadigan bo‘lsak, bir paytning o‘zida nazorat qiladigan obyekt oldida hisobdorlikning belgilanishi ma‘muriy va konstitutsiyaviy huquq fan doirasida bir-birini inkor etadi. Bu yerda mulohaza prokurorning hisobdorligida emas, balki, prokuror nazorat obyekti (“Prokuratura to‘g‘risida” gi qonuning 4-moddasi) kiritilgan mansabdor shaxs prokuror faoliyatiga baho berishi yoki prokuror hisobotini eshitish natijalari bo‘yicha kengash qaroriga ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Bu esa, amaldagi qonunchilikda prokuror hisobdorligini ham mantiqan ham qonundan to‘g‘ri emasligini ko‘rsatadi.

To‘g‘ri, mustaqillikning dastlabki kunlaridan boshlab taraqqiyotimizning asosi sifatida qaralgan besh muhim tamoyillardan biri –“Davlat bosh islohotchi”lik g‘oyasi asosida o‘tgan yillar davomida mahalliy vakillik va ijro organlarining yakdillik bilan samarali faoliyat yuritishi ta‘minlandi. Bunda, hududlarda mahalliy darajadagi vakillik organlari qarorlari hokimlar tomonidan tezkor bajarilishi ta‘minlash natijasini berdi. Biroq hozirgi davrlarda boshqaruv sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida fuqarolarning huquqiy ongi va madaniyati o‘sib bormoqda, islohotlar vakillik organlarining mustaqil organ sifatida shakllantirmoqda. Fuqarolar tomonidan vakillik organlariga ishonch kuchaymoqda.

Ushbu mavzuda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev tomonidan quyidagicha fikr bildirildi. “ ...muhim vazifa-hokimlarning ijro va vakillik hokimiyati rahbari sifatidagi vakolatlarining bir-biridan alohida -alohida ajratib qo‘yish bilan bog‘liqligini” bot-bot takrorlamoqda[10]. Shu sababli, hududlarda mahalliy vakillik organlari va ijro hokimiyati vakili sifatida hokimlik institutini bir -biridan mutlaqo mustaqil tarzda tashkil etish fursati yetdi, deb hisoblaymiz.

Shunga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 102-moddasi 1-qismini, “Ijroiya hokimiyatini tegishliligiga qarab viloyat, tuman va shahar hokimlari boshqaradi”, O‘zbekiston Respublikasi “Mahalliy davlat hokimiyati to‘g‘risida “ gi 913-XII-son qonuni 1-moddasini “Viloyat, tuman, shahar hokimi viloyat, tuman va shaharning oliy mansabdor shaxsi bo‘lib, ijroiya hokimiyatini boshqaradi” kabi belgilash muhimdir. Shundan so‘ng, hudud prokurorining tegishli mahalliy Kengash oldidagi hisobdorligi tom ma‘noda ta‘minlanadi. Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi “Mahalliy davlat hokimiyati to‘g‘risida “ gi 913-XII-son qonunining 24-moddasida “tegishli prokurorlarning hisobotlarini eshitish” belgilangan bo‘lsa, ushbu qonuning 28-moddasida “Xalq deputatlari Kengashi va hokim tomonidan qabul qilingan hamda chiqarilgan hujjatlar ustidan fuqarolar, jamoat birlashmalari, korxonalar, muassasalar va tashkilotlar tomonidan sud tartibida shikoyat qilinishi, shuningdek prokuror tomonidan protest keltirilishi mumkin” belgilangan. Bir paytning o‘zida hisobdor sanalgan mahalliy Kengash qarorlari ustidan protest berish huquqiy jihatdan ham mantiqiy jihatdan ham to‘g‘ri kelmaydi. Shu sababli, qonuning 28-moddasidan “prokuror protest” berish funksiyasini chiqarib tashlab quyidagicha bayon etish lozim: “Xalq deputatlari Kengashi va hokim tomonidan qabul qilingan hamda chiqarilgan hujjatlar ustidan fuqarolar, jamoat birlashmalari, korxonalar, muassasalar va tashkilotlar tomonidan sud tartibida shikoyat qilinishi, shuningdek prokuror sudga da‘vo kiritishi mumkin”.

Hududiy prokurorlarning mahalliy Kengash qarorlari ustidan protest berish vakolatini bekor qilish degani uning prokuror nazoratidan chetga qoladi degan noto‘g‘ri xulosaga bormaslik kerak.

Sababi, 2021-yil 31-iyuldagi O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining “Xalq deputatlari viloyat, tuman, shahar kengashining namunaviy reglamenti hamda xalq deputatlari viloyat, tuman, shahar kengashining doimiy komissiyalari to‘g‘risidagi namunaviy nizomni tasdiqlash haqida” SQ-360-IV-son qarori 6-moddasi Mahalliy Kengashning asosiy vakolatlari va II bob 12-bandida Sud-huquq masalalari va korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha doimiy komissiya asosiy vakolatlariga “quyi mahalliy Kengashning O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligiga mos kelmaydigan qarorlarini bekor qilish” kiritilgan. Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi “Mahalliy davlat hokimiyati to‘g‘risida” gi 913-XII-son qonuni 26-moddasida xalq deputatlari Kengashi va hokim faoliyatining qonuniyligini nazorat qilish O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati tomonidan amalga oshirilishi belgilangan. Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, mahalliy Kengash qarorlari nazorati Senat tomonidan olib borilishiga asos yetarli deb hisoblayman.

Shu o‘rinda, hokim mahalliy ijroiya hokimiyatining rahbari bo‘lganligi sababli, uning xuddi Bosh vazir timsolida Vazirlar Mahkamasining parlament oldidagi konstitutsiyaviy huquqiy javobgarligi huquqiy asoslari mavjud bo‘lgani kabi hududiy prokurorlar ham Bosh prokuror singari O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Senati va Prezidentiga hisobdor bo‘lgandek, hudud prokurorlari xalq deputatlari mahalliy Kengashlari oldida hisobdorligining tashkiliy huquqiy asoslari to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilgan bo‘ladi.

Ikkinchidan, ta’kidlash lozimki, “Prokuratura to‘g‘risida” gi qonuning 14-moddasi 1-qismida “O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokurori O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti va O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati oldida hisobdorligi mustahkamlangan. “Prokuratura to‘g‘risida” gi qonuning 5-moddasida “Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahar, tumanlar va shaharlar prokurorlari: har yili tegishincha Qoraqalpog‘iston Respublikasi Jo‘qorg‘i Kengesiga, xalq deputatlari Kengashlariga o‘z faoliyati to‘g‘risida hisobot taqdim etishi ” belgilangan. Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi “Mahalliy davlat hokimiyati to‘g‘risida” gi 913-XII-son qonunining 24-moddasida “tegishli prokurorlarning hisobotlarini eshitish” mustahkamlangan[11]. Shu o‘rinda, prokurorlar o‘z faoliyatini O‘zbekiston Respublikasi nomidan amalga oshiradi. Shu sababli, prokurorlarning barcha yo‘nalishlaridagi vakolatlari va funksiyalarini davlat nomidan amalga oshirish ma‘qomini Konstitutsiyaga belgilash lozim.

Bunda davlatning muhim organining kollegial organ bilan munosabatlarini muqobil yo‘lini topish davlat rivojlanishiga xizmat qiladi.

Yuqoridagilarga asosan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 21-bobi “Mahalliy davlat hokimiyati asoslari” deb nomlangan bo‘lib, 99-moddasida “Kengashlarning vakolatlariga tegishli prokurorlarning hisobotlarini eshitadi, prokuror faoliyati samaradorligiga shaxsan baho beriladi, shuningdek egallab turgan lavozimiga muvofiq yoki muvofiq emasligi to‘g‘risida tavsiyalar qabul qilinadi. Xuddi shu shaxs ketma-ket ikki muddat prokuror lavozimini egallashi mumkin. Bunda, Oliy Majlis Senati, tegishincha Qoraqalpog‘iston Respublikasi Jo‘qorg‘i Kengesiga, xalq deputatlari Kengashlari tavsiyasi olinishi lozim” degan qoidani kiritish tavsiya etildi.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 119-moddasiga esa “Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahar, tumanlar va shaharlar prokurorlari: har chorakda tegishincha Qoraqalpog‘iston Respublikasi Jo‘qorg‘i Kengesiga, xalq deputatlari Kengashlariga o‘z faoliyati to‘g‘risida hisobot taqdim etadi”deb mustahkamlamoq lozim.

Uchunchidan, hududiy prokuratura organlarining hisobdorligini konstitutsiyaviy huquqiy asoslari yaratilgach, “Prokuratura to‘g‘risida” gi qonunning 5-moddasiga “prokuratura organlari faoliyatini tashkil etish va ular faoliyatining asosiy prinsiplari birlik, markazlashganlik, qonuniylik, mustaqillik, oshkorlik, hisobdorlikdir”, degan qoida mustahkamlansa prokurorlarning hisobdorligining tashkiliy huquqiy asoslari samarali yo‘lga qo‘yiladi. Bundan tashqari, prokuratura organlari oldidagi vazifalarni bajarishda hisobdorligini oshirish maqsadida prokuratura xodimlarining profesional darajasi va mas’uliyatini yanada oshirishni taqazo etmoqda. Zero, ikki asr oldin bildirilgan “ eng katta jinoyat – qonun qo‘riqlovchilari tomonidan sodir etilgan jinoyat ”[12] haqidagi fikr haliham o‘z dolzarbligini kamaytirmagan. Shu boisdan :

– “Prokuratura to‘g‘risida” gi Qonunning 5-moddasida bayon etilgan prokuratura organlarining tashkil etilishi va asosiy faoliyati yo‘nalishlari prinsiplari qatorida prokuratura organlari

xodimlari o'z xizmat vakolatlaridan shaxsiy va g'arazli maqsadda foydalanmaslik, shaxsiy masalalarni hal qilishda xo'jalik yurutuvchi subyektlar, shaxslar va fuqarolarga ta'sir o'tkazmaslik va ularning faoliyatiga noqonuniy aralashmaslik prinsiplarini kiritish;

– prokuratura organlari xodimlari tomonidan qonunga xilof ravishda sodir etilgan nomunosiblik, nojo'ya xatti-harakatlar va harakatsizliklar aybdorning javobgarligini og'irlashtiruvchi holat sifatida ma'muriy va jinoyat kodekslariga kiritish;

Bunday yangiliklar prokuratura organlari xodimlari tomonidan o'z xizmat vazifalarini bajarishda vijdonan yondashishga va jamiyat oldida har doim hisobdorlik hissini oshiradi.

To'rtinchidan, 1992-yilda tashkil etilgan Innocence Project va the Veritas Initiative notijorat tashkiloti tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijasida besh yil davomida beshta turli Shtatlarda 660 ta huquqbuzarlik prokuratura xodimlari tomonidan buzilganligi aniqladilar. Sudlar esa ulardan faqat bitta prokurorga intizom jazo teyinlagan. Shuningdek, amaldagi qonunlariga ko'ra, prokurorlar qonunlarni qasddan buzgan taqdirda ham fuqarolik va jinoiy da'volaridan deyarli butunlay immunitetga ega. Bundan tashqari, ko'plab sudlar va advokatlar hatto jiddiy qonunbuzarlik holatlarini ham mavjud shikoyatlar sub'ektlariga murojaat qilishni istamaydilar, chunki qisman da'volarni hal qilish juda uzoq davom etadi va qisman bunday holatlarga murojaat qilishlari mumkin bo'lganlar ushbu shikoyatlar amaldagi tizim bo'yicha to'liq va adolatli tekshirilishiga ishonchlari yo'q. Shu boisdan, prokuratura organlari faoliyati oshkoraligini va uning jamiyat oldida hisobdorligini ta'minlash faqat qonun bilan tartibga solinishi va qonunda barcha darajadagi hisobdorligini hamda bo'ysinishini qat'iy belgilash lozim. O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuroridan boshlab hududiy prokuratura organlarining hisobdorligini qayta ko'rib chiqib, hisobdorlikning yagona milliy mexanizmini yaratish lozim. Bu borada tadqiqotchi tomonidan prokuratura organlari (25.4%), Adliya organlari (27%), mahalliy Kengash deputatlari (30.2%), sud organlari va boshqa soha vakillaridan iborat 67 respondent orasida ijtimoiy so'rovnoma tashkil etdi. Ushbu so'rovnomada ishtirok etgan respondentlarning 77.2% "Hududiy prokuratura organlarining xalq deputatlari mahalliy Kengashlari oldidagi hisobdorligining namunaviy nizom" to'g'risidagi Oliy majlis Senati qarori qabulinishi tarafdor ekanligini ko'rsatdi.

Xullas, Yangi O'zbekiston sharoitida qonuniylikni qat'iy ta'minlaydigan, ochiq va adolatli prokuratura tizimining yangi huquqiy asoslarini yaratish tashabbusi asosida qabul qilinadigan normativ hujjatlar bu organ faoliyatini yanada xalqqa yaqin bo'lishiga olib keladi.

Iqtoboslar/СноскиReferences:

1. N. Yo'ldoshev O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori. "Yangi O'zbekiston prokuraturasi; islohotlarning dastlabki samaralari. O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuratura Akademiyasi axborotnomasi. 2022-yil .7-bet (N. Yoldoshev, Prosecutor General of the Republic of Uzbekistan. "New Uzbekistan Prosecutor's Office; the first results of the reforms. Newsletter of the Academy of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan. 2022 .Page 7).
2. <https://sof.uz/uz/post/shavkat-mirziyoyev-prokuratura-organlari-xodimlari-bilan-uchrashdi>.
3. O'zbekiston Respublikasining "Prokuratura to'g'risida"gi Qonuni. "Xalq so'zi" gazetasi, 2001-yil 29-avgust. (Law of the Republic of Uzbekistan "On the Prosecutor's Office". "Xalq so'zi" newspaper, August 29, 2001) <https://lex.uz/docs/-106197>
4. <https://uwed.uz/uz/pages/president-report>.
5. Prokuratura.uz. Prokuratura organlari tomonidan 2021 yil davomida amalga oshirilgan ishlar to'g'risida ma'lumot.(Prokuratura.uz. Information about the work carried out by the prosecutor's office in 2021.)
6. Ш.Саидов. Хорижий мамлакатларда прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнида иштироки: шакллари ва ўзига хос жиҳатлари. Қонунчилик муаммолари ахборотномаси.2022-йил 2-сон .41-бет. (Sh. Saidov. Participation of prosecution bodies in the process of law creation in foreign countries: forms and specific aspects. Newsletter of legislative issues. Issue 2, 2022. Page 41)

7. https://chinalawinfo.ru/constitutional_law/constitution/constitution_ch3p7.
8. Z.S.Tursunov. AQSH prokuratura organlari (Attorneylik xizmatlari) ning asosiy vazifalari. O‘zbekiston Bosh prokuratura Akademiyasi Axborotnomasi 08.09.2020.490-b. (Z.S. Tursunov. The main tasks of the US prosecutor's office (attorney services). Bulletin of the Academy of the General Prosecutor's Office of Uzbekistan 09.08.2020 p.490)
9. Ф.А.Назаровнинг “Прокурорларнинг мустақиллик тамойили: амалиёт ва хорижий тажриба” илмий мақола. Ўзбекистон Республикаси Бosh прокуратураси академияси замонавий юридик илм-фан ва таълим: долзарб муаммолар ва уларни ҳал этиш йўллари мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция. Тошкент – 2021. 696-б. (10. F.A. Nazarov's scientific article "Principle of independence of prosecutors: practice and foreign experience". Academy of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan international scientific-practical conference on modern legal science and education: current problems and ways to solve them. Tashkent - 2021. p. 696)
10. Xoshixonov A.M. “Hukumat faoliyatining tashkiliy -huquqiy asosilari” : Monografiya. / Toshkent -2022 yil.168-bet. (12. Hoshikhanov A.M. "Organizational and legal foundations of government activity": Monograph. / Tashkent - 2022. Page 168)
11. <https://lex.uz/ru/docs/112168> 1993-yil 2-sentabrdagi O‘zbekiston Respublikasining “Mahalliy davlat hokimiyati to‘g‘risida” gi 913-XII-son Qonuni (Law of the Republic of Uzbekistan on local state authorities dated 02.09.1993 No. 913-XII)
12. Ибрагимов З.С. Давлат ҳокимияти тизимида прокуратуранинг ўрни ва роли (қиёсий-ҳуқуқий таҳлил). Автореф. – Тошкент, 2010. 53-бет. (13. Ibragimov Z.S. The place and role of the prosecutor's office in the system of state power (comparative legal analysis). Autoref. - Tashkent, 2010. Page 53).

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

6-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-6

JOURNAL OF LAW RESEARCH
SPECIAL ISSUE-6

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000